



> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Westerveld  
Postbus 50  
7970AB Havelte

Smallepad 5  
3811 MG Amersfoort  
Postbus 1600  
3800 BP Amersfoort  
[www.cultureelerfgoed.nl](http://www.cultureelerfgoed.nl)

**Contactpersoon**

**Olonummer**  
5067725

**Uw referentie**  
284421

**Onze referentie**  
169530

**Bijlagen**  
0

Datum 13 november 2020  
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

**Gegevens beschermd(e) monument(en)**

Naam	Kerk met toren Sint Nicolaas
Adres	Brink 29
Postcode/plaats	7991CH/ Dwingeloo
Gemeente/provincie	Westerveld/ Drenthe
Monumentnummer	14228 en 14229

Geacht college,

Op 27 oktober 2020 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument<sup>1</sup>. U heeft mij daartoe de aanvraag Omgevingsvergunning toegezonden. Voorafgaand aan deze aanvraag is vooroverleg gevoerd en is tweemaal een preadvies gegeven, op 7/5/2020 (137719), respectievelijk 21/10/2020 (163718).

**Advies**

Ik adviseer u de gevraagde vergunning te verlenen en hieraan de volgende voorschriften te verbinden:

- vooruitlopend op de werkzaamheden overleg te voeren met bevoegd gezag en adviseurs over de definitieve invulling van de wand onder de orgelgalerij, de samenhang in het nieuwe interieur, de omvang van de aanbouw tegen de toren en het te slopen metselwerk;
- de vrijkomende stenen op te slaan voor toekomstige reparaties.

**Aanbevelingen**

Graag geef ik u de volgende aanbevelingen mee:

- het voorliggende plan af te stemmen op de op te stellen kerkenvisie;

<sup>1</sup> op grond van artikel 2.26, tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor)

- toezicht te houden op de uitvoering van de werkzaamheden. Voor de restauratiekwaliteit van herstelwerkzaamheden gebruik te maken van de [restauratieladder](#) en de [Uitvoeringsrichtlijnen](#) (URL) van de Stichting ERM;
- in geval van 'vondsten' of 'uitwerkingen' tijdens de uitvoering gebruik te maken van de kennis en expertise van de adviseurs en specialisten van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Meer informatie over een (aanvullend) advies van de RCE vindt u in de [Wegwijzer advies omgevingsvergunning](#).

Hieronder licht ik toe hoe ik tot dit advies ben gekomen. Bij de beoordeling heb ik betrokken:

- de pre adviezen van de RCE (137719 en 163718) in het kader van vooroverleg;
- de stukken zoals deze zijn ingediend bij uw adviesverzoek 284421, aanvraag Omgevingsvergunning 5067725 (olo) geregistreerd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed onder 169530;
- het advies is een herhaling van het preadvies 163718 aangezien de tekeningen voor de voorliggende aanvraag ongewijzigd zijn ingediend ten opzichte van het voorgaande adviesverzoek.

### Opgave en ingreep

De voorliggende opgave betreft het multifunctioneel maken van de kerk. Het voorliggende plan betreft een definitief plan. Het plan is de uitkomst van constructief vooroverleg met de opdrachtgevers, architect, gemeente en de wettelijke adviseurs. De ingreep die voortkomt uit de opgave, heeft met name betrekking op werkzaamheden die voortkomen uit:

- sloop:
  - o interieuronderdelen, plattegrond, metselwerk;
- (nieuw) gebruik:
  - o toevoegen van extra ruimten aan de noordzijde van de kerk (hoofdvolume en aanbouw);
  - o opdelen van de kerkruimte;
  - o nieuwe indeling koorruimte (podium met reversibele invulling nissen);
  - o nieuwe indeling kerkzaal (verplaatsen preekstoel, behoud en herstel herebank, verwijderen en hergebruiken bestaande banken);
  - o toevoegen (deels glazen) wand onder orgelgalerij;
- instandhouding van het monument: voor de instandhoudingskosten van de kerk (t/m 2022) en de toren (t/m 2025) is subsidie toegekend in het kader van de SIM. Aangezien deze werkzaamheden niet zijn voorgelegd ga ik er van uit dat deze zich beperken tot onderhoud;
- duurzaamheid: niet van toepassing;
- veiligheid (brand): niet van toepassing.

### Monumentale waarde

Ter ondersteuning van het voorgenomen plan is cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd. Aangeleverd is *Onder de rokken van de ui: bouwhistorische opname Sint-Nicolaaskerk Dwingeloo* (Wijster, 2018).

De geschiedenis van de kerk gaat naar alle waarschijnlijkheid terug tot de 12<sup>e</sup> eeuw. In de huidige kerk zijn nog onderdelen aanwezig die teruggaan tot de 14<sup>e</sup> eeuw (zaalkerk met toren en tentdak). In de eeuwen hierna is de verschijningsvorm van de kerk regelmatig gewijzigd als gevolg van

gebruikswensen of noodzakelijk technisch herstel. Belangrijke momenten van verandering hebben plaatsgevonden in respectievelijk 1375 (uitbreiding tot kruiskerk met toren), 1400 (vergroten koor), vergroten kruiskerk tot drie-beukig schip met aanbouw), 1630 (wijziging torenspits tot ui), 1851 en 1891 (restauratie toren) en tenslotte 1923. Na de brand zijn de muren blijven staan maar was het interieur geheel verdwenen. Aanvullend is het pleisterwerk van de binnen gevels verwijderd.

Het toenmalige herstelplan naar ontwerp van Boelen is tot stand gekomen op basis van de beschikbare gelden, de toenmalige wensen van gebruikers maar ook de cultuurhistorische waarden van de kerk. Deze nieuwe verschijningsvorm is tot op de dag van vandaag nog aanwezig. Ik hoop dat deze verandering gezien wordt als een belangrijke tijdslaag waarin mogelijk veel historisch materiaal is verdwenen maar ook nieuwe kwaliteit is toegevoegd. Het is van belang het herstel te beoordelen in de juiste context, voortgekomen uit een calamiteit. Ondanks het feit dat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg nog niet bestond was er in die tijd al wel bemoeienis vanuit het rijk met gebouwen van algemeen belang. De Voorlopige lijst van te beschermen gebouwen (1903-1933) was hiervoor het uitgangspunt. De kerk in Dwingeloo stond ongetwijfeld op deze lijst, mede gezien het feit dat de kerk na 1961 is aangewezen als rijksmonument. In dit geval is destijds echter geen subsidie verstrekt en is om die reden ook geen rijks architect betrokkenheid geweest. De toenmalige afweging en de nieuwe verschijningsvorm is desalniettemin te zien als onderdeel van de vroege geschiedenis van de monumentenzorg.

Naast de monumentale waarde van het (gebouwde) rijksmonument vraag ik uw aandacht voor:

- de stedenbouwkundige waarden van het beschermde gezicht zoals omschreven in de toelichting en het beschermend bestemmingsplan;
- de archeologische waarden zoals omschreven in het gemeentelijk archeologiebeleid.

### **Gevolgen van de ingreep voor de monumentale waarde**

Het voorstel voor een nieuw (vrijstaande) hoofdvolume aan de noordzijde van de kerk voegt zich goed in de bestaande karakteristiek van zowel de kerk als het beschermde gezicht. Het hoofdvolume is meer ondergeschikt gesitueerd, achter de eerste steunbeer, aan de noordzijde van de kerk. Naast de situering, dragen ook de compactheid en het vrijstaande karakter van het nieuwe volume in belangrijke mate bij aan de ondergeschiktheid. Evenals de toegepaste materialen en de gekozen abstracte hoofdvorm, bestaande uit een rechthoek met een kap. De helling van kap is afgestemd op, geïnspireerd door, de helling van de kerk. De kwaliteit van het ontwerp is spannend, grotendeels gesloten, met uitzondering van de zijde richting kerkgebouw. Hier kan door een groot venster de (buiten)muur van het kerkgebouw beleefd worden. Het (glazen) tussen lid verbindt het rijksmonument met de nieuwe toevoeging.

Naast het toevoegen van een nieuw hoofdvolume wordt een tweede aanbouw voorgesteld ten behoeve van toiletvoorzieningen, links naast de toren. Hoewel ik de plek van deze aanbouw liever elders had gezien, komt dit voort uit het gebruik en de wens om het nieuwe volume compact te houden. Daarnaast is de aanbouw niet beeldbepalend, de vormtaal sober en in harmonie met de vormtaal van het nieuwe hoofdvolume. Wel vraag ik aandacht voor het beperken van de

oppervlakte van de aanbouw en het opslaan van het te verwijderen metselwerk voor toekomstige reparaties. De tekeningen zijn niet eenduidig over de oppervlakte. Ik adviseer de definitieve omvang van de aanbouw uit te werken en dit als voorwaarde op te nemen in de vergunning.

De herebank en de Batingekapel blijven ongeschonden gehandhaafd. Dit behoud draagt in positieve zin bij aan het evenwicht tussen behoud en vernieuwing.

Zorgen bestaan over de kwaliteit van de nieuwe binnenwand onder de orgelgalerij en de wijze waarop deze in de nieuwe context samenkomt met de andere interieuronderdelen. Zo kan het verbreden van de glazen wand overeenkomstig de breedte van de toren de zuilen onder de orgelgalerij, wellicht meer ruimte geven, waardoor de zuilen beter tot uiting komen. Ik adviseer nader overleg te voeren over de definitieve invulling, vooruitlopend op de start van de werkzaamheden.

Aangezien werkzaamheden om te verduurzamen en herstelwerkzaamheden niet zijn aangeleverd ga ik er vanuit dat deze geen onderdeel van deze aanvraag zijn.

### Vragen

Dit advies is gebaseerd op de [Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten](#). Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

### Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de minister van OCW, via het Omgevingsloket online of [omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl](mailto:omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl).

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,  
namens deze,  
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

adviseur architectuurhistorie